

LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

PAŽYMA

DĖL GALIMO PANEVĖŽIO MIESTO SAVIVALDYBĖS TARYBOS 2013 M. BIRŽELIO 27 D. PRIIMTU SPRENDIMU NR. 1-210 PATVIRTINTO „PAGALBOS PINIGŲ ŠEIMOMS, GLOBOJANČIOMS (RŪPINANČIOMS) NESUSIETUS GIMINYSTĖS RYŠIAIS VAIKUS, SKYRIMO TVARKOS APRAŠO“ 14 PUNKTO PRIĖŠTARAVIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ ĮSTATYMO 5 STRAIPSNIO 1 DALIES 1 PUNKTUI TYRIMO

2016-02-15 Nr. (16)SI-2)SP-16
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (toliau – ir Tarnyba) 2015 m. gruodžio 3 d. gavusi iš Vyriausybės atstovo Panevėžio apskrityje tarnybos paklausimą Nr. 1-140(2.17) „Dėl Panevėžio miesto savivaldybės tarybos sprendimo“, kuriuo prašoma išnagrinėti, ar Panevėžio miesto savivaldybės tarybos 2013 m. birželio 27 d. sprendimu Nr. 1-210 patvirtinto „Pagalbos pinigų šeimoms, globojančioms (rūpinančioms) nesusietus giminystės ryšiais vaikus, skyrimo tvarkos aprašo“ (toliau – ir Aprašas) 14 punkte nėra tiesioginės diskriminacijos dėl socialinės padėties ta apimtimi, kad pagalbos pinigai mokami tik po Aprašo įsigaliojimo pradėjusiems globoti asmenims, o tiems, kurie pradėjo globoti iki Aprašo įsigaliojimo, pagalbos pinigai nemokami.

Lygių galimybių kontrolierė (toliau – ir Kontrolierė) A. Lobačevskytė, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 18 straipsnio 3 dalimi, pradėjo tyrimą šiuo klausimu savo iniciatyva.

1. Kontrolierė 2015 m. gruodžio 22 d. raštu Nr. (1.4)S-1072 „Dėl Panevėžio miesto savivaldybės tarybos sprendimo“ kreipėsi į Panevėžio miesto savivaldybės tarybą, prašydama pateikti argumentuotus paaiškinimus, kodėl Aprašo 14 punkte numatyta, jog pagalbos pinigai mokami tik toms šeimoms, kurios ėmėsi globoti (rūpinti) vaikus, nesusietus giminystės ryšiais po Aprašo įsiteisėjimo.

2. Kontrolierė 2016 m. sausio 15 d. raštu Nr. (16)SI-2)S-30 „Dėl nuomonės pareiškimo“ kreipėsi į Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto prof. dr. R. Lazutką, ar Aprašo 14 punkte numatyta norma, jog pagalbos pinigai mokami tik toms šeimoms, kurios ėmėsi globoti (rūpinti) vaikus, nesusietus giminystės ryšiais po Aprašo įsigaliojimo yra socialiai teisinga, ar ji nėra

diskriminacinė tų šeimų atžvilgiu, kurios pradėjo globoti (rūpinti) giminystės ryšiais nesusietus vaikus iki Aprašo įsiteisėjimo.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

1. Panevėžio miesto savivaldybės administracijos socialinės paramos skyriaus vedėjas V. Michailovas 2016 m. sausio 8 d. raštu Nr. 132 informavo Tarnybą, jog Panevėžio mieste yra sudėtinga situacija dėl vaikų nuolatinės globos (rūpybos), kadangi savivaldybė neturi savo įstaigos, teikiančios nuolatinės globos (rūpybos) paslaugas likusiems be tėvų globos vaikams. Skundžiamas Aprašas buvo priimtas atsižvelgus į liekančių be tėvų globos vaikų skaičių, kitų savivaldybių patirtį, mažėjančių vietų skaičių valstybiniuose vaikų globos namuose bei finansines savivaldybės galimybes. 2014 m. pagalbos pinigai buvo mokami šeimoms už 8 giminystės ryšiais nesusietus vaikus, jiems buvo skirta 11 tūkst. eurų, atitinkamai 2015 m. – 13 tūkst. eurų už 9 vaikus. Panevėžio miesto savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyriaus duomenimis, 2016 m. sausio 1 d. yra 82 vaikai, kuriuos globoja artimi giminaičiai ir 34 vaikai, kuriuos globoja giminystės ryšiais nesusieti globėjai, tame tarpe 9 vaikai po Aprašo patvirtinimo. Norint visiems globėjams skirti pagalbos pinigus, tam prireiktų 211,6 tūkst. eurų į metus.

2. Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto prof. dr. R. Lazutka 2016 m. sausio 27 d. elektroniniu paštu lygybe@lrs.lt informavo Kontrolierę, jog „<...> neįmanoma rasti argumentų, pateisinančių tokį Panevėžio miesto savivaldybės tarybos sprendimą. Juo šeimos suskirstomos į dvi grupes be jokio kriterijaus, kuris susijęs su paramos poreikiu ir vaikų globos problemos sprendimu <...>“.

Prof. dr. R.Lazutka pažymėjo, kad Panevėžio miesto savivaldybės taryba padarė nelengvai ištaisomą klaidą. Jeigu savivaldybė neturėjo pakankamai lėšų remti visas šeimas, globojančias giminystės ryšiais nesusietas šeimas, tą galėjo padaryti be diskriminacijos, t. y. galėjo teikti mažesnės apimties paramą, tačiau visoms identiškoje padėtyje esančioms, t. y. globojamus vaikus turinčioms šeimoms.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

1. Tyrimo metu buvo vertinamas Aprašo 14 p., nustatantis, kad pagalbos pinigai mokami vaikus globojančiai (rūpinančiai) šeimai, pradėjus vaikus globoti (rūpinti) po šio Aprašo įsigaliojimo, dėl galimo prieštaravimo Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punktui, nustatančiam valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigą pagal kompetenciją užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

2. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnis nustato, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 13 punkte pažymėta, kad vienas iš pagrindinių principų, kuriais grindžiama vietos savivalda yra žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimas ir gerbimas. Savivaldybės institucijų ar valstybės tarnautojų priimami sprendimai turi nepažeisti žmogaus orumo, jo teisių ir laisvių, lygių galimybių. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 9 punktu, vienas iš principų, kuriuo vadovaujasi viešojo administravimo subjektas savo veikloje yra lygiateisiškumas. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas, priimdamas administracinius sprendimus, turi atsižvelgti į tai, kad įstatymui visi asmenys lygūs, ir negali varžyti jų teisių ar teikti jiems privilegijų dėl jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės ir turtinės padėties, išsilavinimo, religinių ar politinių pažiūrų, veiklos rūšies ir pobūdžio, gyvenamosios vietos ir kitų aplinkybių.

3. Pagal Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo 8 straipsnio 1 punktą, vaikui, kuriam nustatyta globa (rūpyba) šeimoje, šeimynoje ar vaikų globos institucijoje, jo globos (rūpybos) laikotarpiu skiriama 4 bazinių socialinių išmokų dydžio išmoka per mėnesį, kuri pagal to paties įstatymo 4 straipsnio 1 dalį, mokama iš valstybės biudžeto lėšų.

Galima konstatuoti, kad iš valstybės biudžeto skiriamų išmokų vaikams tikslinė paskirtis yra aiškiai apibrėžta minėtame įstatyme, t. y. pinigai, skirti vaikui, kuriam nustatyta globa ar rūpyba, o šios tikslinės išmokos gavėjas gali būti vaiką globojantis asmuo, t. y. šeima, šeimyna ar vaikų globos institucija.

Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. birželio 14 d. nutarimu Nr. 583 „Dėl mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašo 23 punktą, tam tikrais savivaldybės nustatytais atvejais, kai bendrąsias socialines paslaugas ir socialinę priežiūrą asmeniui (šeimai) veiksmingiau organizuoti pinigais, šios paslaugos gali būti keičiamos į piniginę išmoką – pagalbos pinigus. To paties nutarimo 24 p.

nustatyta tikslinė pagalbos pinigų paskirtis, t. y. pagalbos pinigai skiriami asmeniui (šeimai) susimokėti už pagalbą, savo pobūdžiu analogišką bendrosioms socialinėms paslaugoms ar socialinei priežiūrai, kurią asmeniui (šeimai) gali suteikti kiti asmenys.

4. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punktas įpareigoja, valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas pagal kompetenciją užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės, nepaisant lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu. Lygių galimybių neužtikrinimas arba netinkamas užtikrinimas suponuoja galimą diskriminacijos (mažiau palankaus elgesio su asmeniu) atsiradimą.

Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 7 dalyje tiesioginė diskriminacija apibrėžiama kaip elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui.

Taigi buvo tiriama, ar Panevėžio miesto savivaldybės taryba, patvirtindama Aprašą, neįtvirtino mažiau palankių sąlygų toms vaikams globojančioms (rūpinančioms) šeimoms, kurios pradėjo vaikus globoti (rūpinti) iki šio Aprašo įsigaliojimo ir neįgijo teisės į pagalbą pinigais, nei toms šeimoms, kurios pradėjo vaikus globoti ir rūpintis jais po šio Aprašo įsigaliojimo ir įgijo teisę į pagalbą pinigais. Aptariamam atveju lygių galimybių užtikrinimo požiūriu buvo lyginamos dvi minėtos šeimų grupės ir tiriama galima diskriminacija dėl šeimų socialinės padėties.

5. Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 6 punktas numato, jog socialinė padėtis – fizinio asmens įgytas išsilavinimas, kvalifikacija ar mokymasis ir studijos mokslo ir studijų sistemai priklausančiose įstaigose, turima nuosavybė, gaunamos pajamos, teisės aktuose nustatytos valstybės paramos poreikis ir (arba) kiti su asmens finansine (ekonomine) padėtimi susiję veiksniai.

Taigi aptariamam atveju būtent socialinė padėtis įtakoja mažiau palankių šeimų, kurios pradėjo globoti (rūpinti) vaikus iki Aprašo įsigaliojimo, bet neįgijo teisės į pagalbą pinigais, traktavimą tų šeimų, kurios pradėjo globoti (rūpinti) vaikus po Aprašo įsigaliojimo ir įgijo teisę į pagalbą pinigais, atžvilgiu. Šiuo tiriamam atveju socialinės padėties sąvokos sudedamieji elementai, t. y. valstybės paramos poreikis ir (arba) kiti su asmens finansine (ekonomine) padėtimi susiję veiksniai yra pagrindiniai elementai, lemiantys nevienodą šeimų traktavimą, įgyjant teisę į pagalbą pinigais.

Tačiau akivaizdu, kad negaunamos finansinės paramos poreikis, finansinės šeimos biudžeto išlaidos, kurios skiriamos globojamų vaikų išlaikymui, priežiūrai, ugdymui, t. y. veiksniai,

tiesiogiai susiję su šeimos finansine (ekonomine) padėtimi, priverčia šeimas, pradėjusias globoti vaikus iki Aprašo įsigaliojimo, atsidurti mažiau palankioje padėtyje nei tas šeimas, kurios pradėjo globoti vaikus po Aprašo įsigaliojimo ir įgijo teisę į Aprašo 14 p. įtvirtintą galimybę gauti pagalbos pinigus.

Pažymėtina, kad, pradėjus globoti (rūpinti) vaikus, išauga Apraše numatytos valstybinės paramos poreikis, pagalbos pinigai skiriami naudoti, kad kuo geriau būtų tenkinami globojamo (rūpinamo) vaiko poreikiai ir interesai. Tačiau, kaip matyti, pagalbos pinigus gauna šeimos, ėmusios vaikus globoti (rūpinti) tik po Aprašo įsiteisėjimo. Esant tokiam teisiniam reglamentavimui šeimos, ėmusios globoti (rūpinti) vaikus iki Aprašo įsiteisėjimo, patiria tiesioginę diskriminaciją dėl socialinės padėties, kadangi atsiduria blogesnėje padėtyje, lyginant jas su tomis šeimomis, kurios pradėjo vaikus globoti (rūpinti) po Aprašo įsiteisėjimo.

Reikėtų sutikti su Panevėžio miesto savivaldybės administracijos socialinės paramos skyriaus pozicija, jog, sekant kitų savivaldybių pavyzdžiu (rašte nenurodoma kokių), prieš skiriant pagalbos pinigus, šį klausimą patikėti komisijoms, kurios spęstų – skirti, ar neskirti, tačiau bet koku atveju, remiantis protingumo principu, šeimos, ėmusios globoti (rūpinti) giminystės ryšiais nesusietus vaikus, nuo kreipimosi dienos po Aprašo įsiteisėjimo turi teisę juos gauti.

Vadinasi, aptariamam atveju Panevėžio miesto savivaldybės taryba, priimdama 2013 m. birželio 27 d. sprendimu Nr.1-210 Aprašą, privalėjo užtikrinti, kad būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant socialinės padėties, tačiau šios pareigos tinkamai neįvykdė.

6. Pažymėtina, kad pagal Lygių galimybių įstatymo 10 straipsnį lygių galimybių pažeidimu laikomas šiame įstatyme nustatytų pareigų nevykdymas ar netinkamas jų vykdymas ir draudimų nesilaikymas, todėl darytina išvada, kad socialinio teisingumo prasme, nagrinėjamas Aprašas nėra teisingas, nes jis užkerta kelią šeimoms, ėmusioms globoti (rūpinti) giminystės ryšiais nesusietus vaikus, kreiptis į savivaldybę jau po Aprašo įsiteisėjimo su prašymu tokią paramą gauti.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 14 straipsniu, 15 straipsniu bei Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 24 straipsnio 1 dalies 2 punktu,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Kreiptis į Panevėžio miesto savivaldybės tarybą ir siūlyti pakeisti Panevėžio miesto savivaldybės tarybos 2013 m. birželio 27 d. sprendimu Nr. 1-210 patvirtintą „Pagalbos pinigų

šeimoms, globojančioms (rūpinančioms) nesusietus giminystės ryšiais vaikus, skyrimo tvarkos aprašą“ taip, kad jo nuostatos užtikrintų tinkamą Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto vykdymą.

2. Įpareigoti Panevėžio miesto savivaldybės tarybą iki 2016 m. balandžio 30 d. informuoti Kontrolierę apie tai, kokių priemonių imtasi dėl Aprašo pakeitimo.

3. Su tyrimo pažyma supažindinti Vyriausybės atstovo Panevėžio apskrityje tarnybą.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Lobačevskytė